

3.Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности / А.Г. Здравомыслов. – М.: Политиздат, 1986. – 221 с.

4.Кучменко Е.М. Гуманізм – методологічна та культурологічна основа педагогічної аксіології. / Е.М. Кучменко. // VIII Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва «національно-культурний простір України ХХІ ст.: стан і перспективи»: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, (2-3 червня 2011 р.)..-К.:НАКККіМ, 2011.-С.388-398.

5.Кучменко Е.М. Сучасні тенденції міжкультурного спілкування. /Е.М. Кчменко //Актуальні проблеми навчання та виховання людини з особливими потребами. Зб. н. праць.- №7 (9). – К. Університет «Україна», 2010. – 525-535.

6.Макаренко Г. Музика і філософія: Шопенгауер, Вагнер, Ніцше./ Г. Макаренко. – К.% Факт, 2004. – 152 с.

7.Реброва О.Є. Актуальні аспекти підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін в умовах полі культурного середовища / О.Є. Реброва //Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. – Зб. статей. Вип.. 13. Ч.ІІ. – Ялта: РВВ КГУ, 2007. – С. 171 – 177.

8.Шульгіна В.Д. Національна освіта України в умовах розвитку процесів глобалізації /В.Д.Шульгіна//науковий часопис. Теорія і методика мистецької освіти: Зб. наук. праць. – К., КНПУ ім.. М.П. Драгоманова. – 2004.-Вип. 1(16). – С. 21-25.

9.Фролов И.Т. Единство и своеобразие культуры /И.Т.Фролов// Красная книга культуры [Сост., подгот. текста и предисл. В. Рабиновича].М.: Искусство, 1989. – 423 с.

УДК 378.147

Овчаренко Н.А.

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В статье рассматривается проблема реализации аксиологического подхода в профессиональной подготовке будущих учителей музыкального искусства к вокально-педагогической деятельности. На основе теоретического анализа и обобщения научного опыта, определена система вокально-педагогических ценностей, которая требует практической проверки в процессе профессиональной подготовки будущих учителей музыкального искусства к вокально-педагогической деятельности.

Ключевые слова: аксиологический подход, будущий учитель музыкального искусства, вокально-педагогические ценности

The article focuses on proving of the problem of realization of the axiological approach in the professional training of the future teachers on music art. Taking into account of the axiological approach in professional training of the future teachers on music art to vocal pedagogical activity is actual due to axiological component. It is one of the main in the structure of the modern art training of such specialist. It is as such orientation points of human behavior and unit in the conception of the world of pedagogue on the base of the personal sense.

Generalization of scientific thought gave a possibility to determine the main value of music art. It is also vocal sense contribution that exists in hierarchical regular connection with it's world outlook, etic and esthetic values. Awareness of such regularity is determinable for art pedagogic. Creating the values of the lower hierarchical level is appeared due to possibility indirectly to influence on less learned and unattainable personal sense of human in determined kind of activity.

The system of vocal-pedagogical values is determined on the base of the theoretical analyze and generalization of scientific experience that needs practical checking in the process of professional training of the future teachers on music art to vocal pedagogical activity.

Keywords: axiological approach, future teachers on music art, vocal pedagogical values.

Реалізація аксіологічного підходу у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності актуалізована тим, що аксіологічна складова є однією із основних у структурі сучасної мистецької підготовки такого фахівця і виступає у якості орієнтирів людської поведінки та світоглядних установок педагога на основі особистісного смислу. Тому врахування у навчально-виховному процесі аксіологічного компонента передбачає методологічну, теоретичну, практичну підготовку майбутніх педагогів музичного мистецтва, спрямовану на формування їх вокально-педагогічних цінностей та ціннісних орієнтацій.

Ціннісний вплив музичного мистецтва на внутрішній світ людини відображено у працях античних філософів (Августин, Арістотель, Геракліт, Піфагор, Платон). Наукові основи музики, її феноменологічної цінності розкрито у філософії мистецтва (О.Ф.Лосев, Г.Г.Коломиєць) та музикознавстві ХХ століття (Б.В.Асаф'єв, В.П.Бобровський, Н.О.Герасимова-Персидська, В.В.Медушевський, Є.В.Назайкінський, О.В.Сокол, Б.Л.Яворський). У кінці ХХ на початку ХХІ століття ціннісний вплив музики на духовний світ людини став предметом досліджень українських вчених у сфері методології мистецької освіти (Л.М.Масол, О.М.Олексюк, Г.М.Падалка, О.П.Рудницька, О.Я.Ростовський, О.П.Щолокова). Питаннями формування цінностей з окремих видів професійної музичної діяльності тільки починає оперувати мистецько-педагогічна школа, що відображено у працях науковців (К.В.Кабриль, Г.Й.Щербакової). Однак, теоретичні аспекти реалізації аксіологічного підходу у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності залишаються недостатньо досліджуваними.

Перетворювальна функція музики, яка спрямована на формування ціннісного світу людини, є однією з основних функцій музичного мистецтва. Тому, є необхідним при визначенні особливості реалізації аксіологічного підходу у процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності звернутись до праць вчених, в яких висвітлено теоретичні аспекти перетворювального впливу цінностей музики.

З часів античності філософи намагалися досягнути цінність музичного мистецтва, без якого неможливо існування суспільства. Так, наприклад, представники піфагорійської школи вважали, що число поєднує світ, розум, музику, де «все єсть число». Школа Геракліта базувалася на діалектичному розумінні світу, що є космосом, божеством, гармонією: «гармонія – це внутрішня єдність, узгодженість, урівноваженість протилежностей, що складають ціле». Музика створює гармонію, у якій поєднуються різні звуки, високі та низькі, довгі та короткі, а закони світу будуються на основі музичних законів, які діалектичні за своєю природою. Філософ Августин вважав, що музика, ідеальна дисципліна, це мистецтво міри, вона є мистецтво модулювання, а саме поняття «модуляція» походить від «modus» - міра. За Платоном, музика, світ музичних ідей від Бога, приймає участь у формуванні душі і її можливо віднести до музичного мистецтва і роду гімнастичних мистецтв, що має цінність для удосконалення душі «дія звуків (тонів) виховує і веде душу до добродетельності...». Арістотель розглядав музику як самодостатню субстанцію, а музичні форми у поєднанні з музичною матерією спрямовані до божественного «Нусу» - Розуму. Філософ прийшов до висновку, що людям необхідно переживати сильні відчуття, які приносять не просто насолоду, а божественну насолоду: «... спів пісень діє як збудник на душу і приносить ніби зцілення (iatreia) та очищення (katharsis)...люди отримують деяке очищення та полегшення, пов'язане із задоволенням». В цілому філософи античності дотримувалися тези, що музика – це спосіб буття у світі, а стремління до накопичення духовного досвіду є природною духовною потребою людини, цінність самої ж музики полягає в тому, що вона гармонізує внутрішній світ людини, надає йому добродетельності і цілісності, насолоджує, удосконалює і формує почуття міри, зцілює і очищує.

Ідеї піфагорійської школи, що «усе є числом» отримали розвиток в у дослідженнях ціннісної природи музики О.Ф.Лосева, якому належить концепція числової логіки музики, що базується на законах музичного мистецтва. Ціннісну основу музики вчений пов'язує з Першопринципом (Богом, Істиною, Абсолютом). Наприклад, ритм є не просто категорією часу, а вираженням фігурного числа, що близько до античного розуміння краси та гармонії.

Для нас важливим є думка автора, що музика має феноменологічну цінність, завдяки її смисловій структурі, в яку входять: позапросторовість, хаотичність і безформність, нероздільність сукупної множини єдності, суцільна процесуальність та динамізм музичного буття, його постійні зміни, нестійкість [4, с.210].

Філософія мистецтва вирізняє світоглядну, етичну і естетичну цінність музичного мистецтва, які підкреслюють символічну триєдність – озвученого «тіла», музичної душі і духа і підпорядковані смислопокладанню. Музика висвітлюється у аксіологічному контексті, не скільки як вид мистецтва і світ культури, а як самодостатня субстанція, що є способом буття у світі людини. Згідно думки Г.Г.Коломиєць, людству необхідно повернутись до античного розуміння музики – Космосу, музики – Числа, музичного Ейдосу на новому спіралевидному сходженню до музики як художнього еквіваленту філософії і математики [3, с. 13]. Таке розуміння розкриває необхідність усвідомлення музики як звукової необмеженості, яка відкривається у звукочасовому просторі і закріплюється у культурі, що веде людину до розширення своїх почуттєво-інтелектуальних горизонтів, горизонтів свого індивідуального предметного світу і в цілому світу людини.

У наукових працях музикознавців ХХ та ХХІ століття все більше уваги приділяється зв'язку музики з вищими смислами існування Всесвіту. Так, Б.В. Асаф'єву належить відкриття, що цінність музики полягає у наближенні її до Істини, вона не є відображенням реальної дійсності людського буття. Б.В. Асаф'єв цінність музичного мистецтва вбачав у відображенні картини світу через пізнання музики як музичного процесу: «процес звукового становлення самий по собі і є відображення картини світу» [1, с. 31]. Музика відноситься до основ буття світу, що є мікрокосм - елемент Космосу, Абсолюта, Істини. Музичне мистецтво є феноменом, що поєднує «глибинні структури буття з людською психікою, що перевищує можливості виду мистецтва або художньої діяльності» [1, с. 19]. Намагаючись осягнути цінність музики, що полягає: «не у змісті, а у осяяні душі духовним смислом» (В.В.Медушевський), «в емоціях-думках – художньому «тілі» музики, що виникають у результаті переплаву життєвих реалій» (В.П.Бобровський), «у художньому інтонуванні, що твориться заради естетичних цілей» (О.В.Сокол), «в інтонаційній схожості звукової мови людини» (Б.Л.Яворський), «у підготовці нашої свідомості до сприйняття нової картини світу та нового Всесвіту» (Н.О.Герасимова-Персидська) – сучасні вчені намагаються визначити механізми впливу вищих смислів, покладених в основу музичних творів, на духовний світ людини.

Вокальне мистецтво як вид музичного мистецтва має своє специфічне ціннісне значення для формуванні духовно розвинутої особистості на основі поєднання слова і звуку, невербальних засобів музичного мистецтва з вербальними. Музика тісно пов'язана зі словом, але не ним визначається її природа, головна цінність та можливості. Наявність поетичного тексту завдяки визначеній програмі, з одного боку, впливає на гносеологічну сферу переживань суб'єкта; з іншого – музичний текст – на естетико-почуттєву. Цінність вокальної музики, на наш погляд, полягає у синергетичній взаємодії слова і звуку, на основі яких і формуються її специфічні художні смисли.

Отже, узагальнення аналітичної думки дало можливість визначити основну цінність музичного мистецтва, зокрема, вокального, – смислопокладання, яка знаходиться у ієрархічному зв'язку із його світоглядною, етичною та естетичною цінностями. Усвідомлення такої закономірності є визначальним для мистецької педагогіки. Адже, формуючи цінності нижчого ієрархічного рівня, з'являється можливість опосередковано впливати на найменш вивчений і недосяжний - особистісний смисл людини у визначеному виду діяльності.

Філософські та мистецтвознавські інтенції щодо ціннісного впливу музики на внутрішній світ людини закономірно знайшли своє відображення у мистецькій освіті. Музика є інтонаційним способом вираження естетичних, моральних та світоглядних цінностей суспільства і одним із наймогутніших засобів виховання, що надає естетичного забарвлення усьому духовному життю людини [8, с. 5]). Тому, в професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва необхідно їх свідоме відношення до сприймання цінностей музики. Акцентуючи увагу на цінностях мистецької освіти, Г.М.Падалка відмічає

необхідність спрямованості змісту навчання вчителя музики на їх формуванні та, у цьому контексті, особливого значення набуває розвиток здатності до сприймання, оцінювання і творення в мистецтві [7].

Досліджуючи шляхи вирішення проблем визначення ціннісних пріоритетів модернізації національної мистецької освіти та формування духовного потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва, О.М.Олексюк окреслює сутність, структурні й функційні компоненти духовного потенціалу особистості, без врахування якого неможливо здійснити таку модернізацію. Так, у структуру духовного потенціалу майбутнього фахівця входять наступні функції: комунікативно-діалогова, яка реалізує Добро; евристично-пізнавальна, за сутністю є пошуком Істини; діяльнісно-практична, націлена на творення Краси; ціннісно-орієнтаційна, орієнтує на саморозвиток [6, с. 98]. Л.М.Масол вважає, що «мета художньо-естетичного виховання учнівської молоді полягає в тому, щоб у процесі практичної художньо-творчої діяльності формувати особистісно-ціннісне ставлення до діяльності й мистецтва, розвивати естетичну свідомість, загальнокультурну та художню компетентність, здатність до самореалізації, потребу в духовному самовдосконаленні» [5].

Аксіологічний підхід дає змогу зрозуміти, що формування цінностей у музично-педагогічному процесі створює вчителю фундамент для особистісної музично-педагогічної світобудови, творчого професійного світомоделювання, тобто визначення музично-педагогічного простору відповідно до вироблених світоглядних переконань та ідеалів [9]. У контексті нашого дослідження на засадах означеного виявимо особливості реалізації аксіологічного підходу в професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності. Така особливість полягає у специфіці мети, завдань, принципів, змісту навчання і самих вокально-педагогічних цінностей. Мета професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності в концепції аксіологічного підходу полягає у формуванні вокально-педагогічних цінностей. Завданнями такої професійної підготовки майбутніх фахівців до вокально-педагогічної діяльності є: формування оцінних суджень, розвиток ціннісних реакцій, активізація ціннісного ставлення до вокальних творів, ціннісних орієнтирів у сфері вокального мистецтва та вокальної педагогіки.

Реалізація аксіологічного підходу у навчальній вокально-педагогічній діяльності майбутніх педагогів музичного мистецтва можлива на засадах наступних принципів: творчої взаємодії «викладач – студент», що передбачає віру одного в іншого; самоактуалізації - активність і спрямування особистості на здобуття вокально-педагогічних цінностей; діалогічності - міжособистісне та мистецьке спілкування; усвідомленого переживання - свідоме відношення особистості до необхідності емоційно-естетичного процесу; рефлексивного оцінювання – результатів такого процесу; поваги до плюралістичних поглядів, етнічних особливостей, культур - позитивне відношення до вокальних шкіл, вокального мистецтва інших народів.

Досягнення мети та виконання завдань професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності у концепції аксіологічного підходу можливо через врахування необхідності формування ціннісної компетентності у процесі професійної підготовки до вокально-педагогічної діяльності. Ціннісна компетентність – це інтегральна якість особистості вчителя музики, в якій поєднуються знання і цінності, що дозволяє висловлювати професійно грамотні судження, оцінки, думки, здатність бачити і розуміти навколишній світ як цінність, орієнтуватися в ньому, вміти вибирати ціннісно-сміслові установки для своїх дій і вчинків, ухвалювати рішення [2, с. 14].

Спрямованість навчально-виховного процесу на мотивоване і усвідомлене здобуття майбутніми фахівцями вокально-педагогічних цінностей вимагає визначення самої системи таких цінностей. Тому базовим у реалізації аксіологічного підходу до вокально-педагогічної діяльності є метод віднесення до цінностей, який передбачає дослідницькі процедури аналізу та відбору ціннісно-значимих об'єктів. Тож здійснивши таке дослідження, до системи вокально-педагогічних цінностей майбутніх педагогів музичного мистецтва ми відносимо: цінності – цілі: осягнення смислів вокальних творів, духовні потреби у сфері вокально-педагогічної діяльності, естетичні ідеали вокального мистецтва та вокальної педагогіки,

довершеність виконання вокального твору; цінності – засоби: опанування методами та засобами вокально-педагогічної діяльності; цінності – відносини: толерантне ставлення до інших вокальних шкіл національної та світової культури, довіра, повага, захоплення, щирість, культура спілкування, визнання цінності іншої людини, уміння здійснювати вибір, приймати рішення і брати на себе відповідальність за них; цінності – знання: володіння вокально-педагогічними компетенціями; якості – цінності: неповторність і яскравість творчої індивідуальності, самоактуалізація, загальнолюдська і морально-етична культура.

Теоретичне визначення системи вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності потребує подальшої перевірки і дослідження у практиці вищого навчального закладу.

Таким чином, реалізація аксіологічного підходу у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності передбачає спрямування навчально-виховного процесу на здобуття вокально-педагогічних цінностей на основі використання ціннісних можливостей самої музики, яка у своїй перетворювальній функції не тільки навчає, виховує, гармонізує, очищає, насолоджує, але й впливає через художні смисли вокальних творів на особистісний смисл майбутнього учителя музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності.

Література

1. Глебов И. (Б.В. Асафьев) Ценность музыки / Игорь Глебов. – СПб, 1923.
2. Кабриль К.В. Формування ціннісних компетенцій майбутнього вчителя музики у процесі диригентсько-хорової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / К.В. Кабриль. – Київ, 2013. – 20 с.
3. Коломиець Г.Г. Ценность музыки: философский аспект / Галина Григорьевна Коломиец. – [Изд. 4 – е]. – М. : Книжный дом «Либроком», 2012. – 532 с.
4. Лосев А.Ф. Музыка как предмет логики / Алексей Федерович Лосев // Из ранних произведений. – [Изд. 1 – е]. – М. : Изд. – е автора, 1927. – С. 195-392.
5. Масол Л.М. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах України / Людмила Михайлівна Масол // Шкільний світ. – 2002. – № 9. – С. 1-6.
6. Олексюк О.М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва : навчальний посібник / О.М. Олексюк, М.М. Ткач. – К. : Знання України, 2004. – 264 с.
7. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Галина Микитівна Падалка. – К.: Освіта України, 2010. – 274 с.
8. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти: навчально – методичний посібник / Олександр Якович Ростовський. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.
9. Щербакова А.И. Аксиологический поход к музыке и музыкально-педагогическому образованию / Анна Иосифовна Щербакова // Проблемы и перспективы педагогического образования в XX веке. – М., 2000. – С. 15-25.

УДК 373.5.016(091):78

Стець Г. В.

ГУМАНІЗАЦІЯ ЯК ОДНА З ТЕНДЕНЦІЙ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ МУЗИКИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

В статтє освещены гуманистической тенденции в области музыкальной педагогики в Украине второй половины ХХ - начала ХХІ века, определено ее содержание; подчеркивается важность культурологического подхода в музыкальном образовании молодежи;